

SECTIO X.

DE IMPEDIMENTIS IMPEDIENTIBUS.

147. ANTIQUA IMPEDIMENTA IMPEDIENTIA PLURA NUMERO.—148. HODIE QUÆ SINT.

147.

IMPEDIMENTA impedientia esse diximus, quæ contractum matrimonium non dirimunt, sed tantum contrahendum impediunt. Sunt igitur cum his impedimentis minus laudabiles, et minus honestæ nuptiæ, irritæ vero non sunt. Magnus olim horum impedimentorum numerus. Nam reus gravioris criminis, et qui publicam agebat pœnitentiam, à nuptiis arcebatur (1); nec puellæ nubere poterat, qui eam ad christianam religionem instituerat, qui patrinus catechismi dicebatur.

(1) Can. 5, 42 et seq. cap. 33 q. 2 cap. 2 de Pœnitent. et remiss.

148. Nunc impedimentis impedientibus irrefiti sunt sponsi, qui cum sibi futuras nuptias promiserunt, nèqueunt fidem fallere, et cum alio, aliave inire matrimonium; filiifamilias, qui sine parentum consensu nubere prohibentur (1); obstricti voto simplici castitatis, (a) quale est votum extra sacros ordines, aut extra religiosam professionem emissum; ignorant elementa christianæ religionis (2); catholici conjungentes nuptias cum hæreticis (3); nubentes omissis denunciationibus, aut extra tempus permissum, hoc est, à prima Dominica Adventus usque ad diem Epiphaniæ, et à feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis *inclusive*, ut ajunt, quo toto temporis cursu publicæ, ac solemnes nuptiæ interdictæ sunt (4); vetiti à Summo Pontifice (5), vel ab Episcopo, aut Parocho certas inire nuptias oblatens impedimentum, quod subesse creditur, donec ejus suspicio removeatur (6).

(1) Concilium Tridentinum sess. 24 de Reform. matrim. c. 1. Qua in re Jus Canonicum abrogat Jus Civile, quod parentum consensum necessarium statuit ad vim matrimonii: Inst. de Nupt. in princ. l. 2, 10, 11 ff. de rit. nupt. l. 7, 12, 20. Cod. de Nupt. Sed obstat locus Pauli IC. Recept. sentent. l. 2 tit. 19 n. 2; qui etiam ex jure civili valere inquit matrimonia, quæ à

filiifamilias sine parentum consensu contracta sunt. De hoc Pauli loco multæ sunt doctorum virorum Cujacii, Gothofredi, Vinnii, Grotii, interpretationes, quas vide apud Antonium Schultingium ad eund. loc. n. 6, Jurisprudent. vet. ante-Justinian. t. 1 p. 300 ed. Lips. 1737, et Alexium Symmachum Mazochium in Dissert. Muscettulæ de sponsal. et matrim. dub. 1 not. 5 p. 21 ed. Rom. 1766. Ecclesia autem, cujus tantum ea in re leges sequi debemus, hæc quidem matrimonia inita à filiifamilias contra reverentiam, qua eos prosequi decet parentes suos, semper detestata est, sed ea tamen rata firma habet. Multi putant, Gallos eo jure uti, ut apud ipsos parentum dissensus impedimentum dirimens inducat. At longe alia Gallis plerisque mens est, ex quorum sententia defectus patrii consensus, secundum mentem regum Christianissimorum, non attingit contractus substantiam, sed tantum effectus civiles, uti ex Jueninio tradit Mazochius l. c. not. 12 p. 50. Argumentum hoc late, et diligenter pertractavit Franciscus Maria Muscettula peculiari dissertatione *De Sponsalibus, et matrimoniis, quæ à filiifamilias contrahuntur parentibus insecis, vel juste invitis*, quam dissertationem Alexius Symmachus Mazochius doctis, copiosisque notis illustravit.—V. not. ad sect. 9 §. 116.*

(a) *De voto simplici castitatis in proposito, V. Syn. Tolet. III. can. 40.
(2) Consule rituale Romanum tit. de matrim., S. Carolum Borromæum in conc. provinc. mediolanen. V, par. 5 act. eccles. mediol. par. 1. p. 237, Benedictum XIV. const. Etsi minime 42 §. 11 t. 1 ejus Bullar. p. 68 ed. Rom. seu Ven. 1754, et de Synod. diœces. l. 8 c. 14.

(3) Concilium Laodicenum can. 10 t. 1 collect. Harduini col. 784, can. 16 c. 28 q. 1, cap. 14 de hæret. in 6, Benedictus XIV, Const. Matrimonia 54 §. 5 t. 1 ejus Bullar. p. 55 cit. ed. Quemadmodum autem, et quibus legibus interdum à Sede Apostolica catholicorum cum hæreticis matrimonia permittantur, late explicat Benedictus XIV cit. const. 54, et const. Magnæ nobis 51 p. 247 t. 2. Confer etiam eundem Benedictum XIV, de Synod. diœces. l. 6 c. 5, 6 et 7, ubi de matrimoniis, quæ inter catholicos, et hæreticos, quæque inter hæreticos contrahuntur, late disseritur.

(4) Can. 8 et 11 c. 33 q. 4. Concilium Trident. sess. 24 de Reform. matr. c. 10. Vide etiam Fulgentium Ferrandum in Breviar. canon. n. 210, et Cresconium in Breviar. canon. c. 188; utrumque apud Pitbæum Cod. canon. Eccles. Roman. p. 345 et 522. Multiplex autem erat olim hoc tempus, quo publicas, ac solemnes nuptias inire non licebat, uti patet ex can. 10 caus. et q. cit., quem canonem Gratianus tribuit Concilio Salegunstadiensi can. 3 apud Labbeum t. 11 col. 1151 ed. Ven. Sed nunc à Concilio Tridentino ita, uti diximus, arctatum est. Hoc autem tempore tantum publicas, ac solemnes nuptias vetitas, non item vetitum esse matrimonium, quod sine solemnitate conjungitur, omnes plerique sentiunt. Quare non datur sollemnis benedictio, neque item celebratur missa pro sponso, et sponsa, in qua eadem benedictio tribuitur, neque sponsa solemniter in viri domum traducitur, neque demum cæteræ solemnitates peraguntur. Confer Cabassutum jur. canon. theor. et prax. l. 5 c. 20 n. 3; et Benedictum XIV. Instit. eccles. 80 num. 3 seq. — V. Syn. Illerd. cap. 3 in *Fragm.*; And. Albalat. Syn. Valent. an. 1253 Const. de Matr.; leg. 48 tit. 2 *Partitæ IV*; Syn. Araud. ad Durium, can. 16.*

(5) Summus Pontifex, cum matrimonium vetat, etiam clausulas adjungere potest, per quas irritum fiat, si contrahatur cap. 4 de Spons. duor. Episcopi, et Parochi interdictum tantum impediens impedimentum inducit, donec in latens malum, et impedimentum inquiratur.

(6) Cap. ult. de *Clandestin. desponsat. cap. 1 et 5 de Matrim. contract. contr. interdict. eccles.*

SECTIO XI.

DE DIVORTIIS.

149. QUID DIVORTIUM, ET REPUDIUM?—150. QUOMODO SOLVATUR MATRIMONIUM CONSUMMATUM?—151. QUOMODO RATUM?—152. ET 153. QUIBUS DE CAUSIS TORI SEPARATIO FIAT?—154. ET 155. QUOMODO, ET QUIBUS SOLEMNITATIBUS EXPEDIENDA SIT?

149.

MATRIMONIUM interdum solvi contingit, idque duobus modis, vel quoad ipsum vinculum, quo conjuges obstricti tenentur, vel tantum quoad torum, et mutuam habitationem. Jure Romano ipsa vinculi solutio divortium dicitur, et hoc facit potestatem novas ineundi nuptias, cum primæ solvantur. Differt divortium à repudio, quod hoc et in uxorem, et in sponsam cadit, illud tantum in uxorem; quoniam non recte dicitur sponsa divertere, cum divortium ex eo dicatur, quod in diversas partes eunt, qui discedunt (1). Jure Canonico et ipsa vinculi nuptialis solutio, et separatio tori, atque habitationis, quæ sit, integro vinculo, divortium appellatur.

(1) Leg. 401 ff. de Verb. signific. Consule Philippum Vicat Vocabular. jur. verb. Divortium.

(N. S. Secundas Nuptias Ecclesia nunquam improbat, et quidem ex Apostoli doctrina: *1 Corinth. 7 v. 59, et ad Rom. 7 v. 2.* Attamen non defuere hæretici, qui secundas nuptias damnarent, uti Montanistæ: qua de re Tertullianus *de Monogamia Cap. 1* Catholicos per sarcasum psychicos, hoc est *carnales, et incontinentiæ deditos* appellat. Novatiani quoque eandem hæresim amplexati sunt, uti constat et Syn. Nicæna, quæ *Can. 8 Catharos, sive Novatianos* ea conditione recipiendos decrevit; scilicet *præ omnibus eos scriptis convenit profiteri, quod Catholicæ, et Apostolicæ Ecclesiæ Dogmata suscipiant, et sequantur; id est, et bigamis se communicare, et his, qui in persecutione prolapsi sunt.*

Legibus Romanorum olim vetitum mulieri intra annum luctus secundo nubere; atquæ adeo mulieres hanc legem infringentes infamia notabantur, nec levibus multabantur pœnis; *Leg. 1 et 2 Cod. de Secund. Nupt.* Porro jura Decretalium mulier intra annum luctus nubens, nulli pœnæ sit obnoxia, neque ullam infamiæ notam contrahit: *Cap. 4 de Secund. Nupt.* Id quod pro Hispania nostra confirmavit Henricus III Castellæ Rex, *Leg. 4 Tit. 2 Lib. 10 Novis. Compil.*—(* V. eod. pæn. novis. art. 400. *)

filiisfamilias sine parentum consensu contracta sunt. De hoc Pauli loco multæ sunt doctorum virorum Cujacii, Gothofredi, Vinnii, Grotii, interpretationes, quas vide apud Antonium Schultingium ad eumd. loc. n. 6. Jurisprudent. vet. ante-Justinian. t. 1 p. 300 ed. Lips. 1737, et Alexium Symmachum Mazochium in *Dissert. Muscettulæ de sponsal. et matrim. dub. 4 not. 5 p. 21* ed. Rom. 1766. Ecclesia autem, cujus tantum ea in re leges sequi debemus, hæc quidem matrimonia inita à filiisfamilias contra reverentiam, qua eos prosequi decet parentes suos, semper detestata est, sed ea tamen rata firma habet. Multi putant, Gallos eo jure uti, ut apud ipsos parentum dissensus impedimentum dirimens inducat. At longe alia Gallis plerisque mens est, ex quorum sententia defectus patrii consensus, secundum mentem regum Christianissimorum, *non attingit contractus substantiam, sed tantum effectus civiles*, uti ex Jueninio tradit Mazochius l. c. not. 12 p. 50. Argumentum hoc late, et diligenter pertractavit Franciscus Maria Muscettula peculiari dissertatione *De Sponsalibus, et matrimoniis, quæ à filiisfamilias contrahuntur parentibus insciis, vel juste invititis*, quam dissertationem Alexius Symmachus Mazochius doctis, copiosisque notis illustravit.—*V. not. ad sect. 9 §. 116.*

(a) *De voto simplici castitatis in proposito, V. Syn. Tolet. III. can. 40.*

(2) Consule rituale Romanum tit. de matrim., S. Carolum Borromeum in conc. provinc. mediolanen. V. par. 5 act. eccles. mediol. par. 1. p. 287. Benedictum XIV. const. Etsi minime 42 §. 11 t. 4. ejus Bullar. p. 68 ed. Rom. seu Ven. 1754, et de Synod. diœces. l. 8 c. 14.

(3) Concilium Laodicenum can. 40 t. 1 collect. Harduini col. 784, can. 46 c. 28 q. 1, cap. 14 de hæret. in 6, Benedictus XIV. Const. Matrimonia 54 §. 3 t. 1 ejus Bullar. p. 55 cit. ed. Quemadmodum autem, et quibus legibus interdum à Sede Apostolica catholicorum cum hæreticis matrimonia permittantur, late explicat Benedictus XIV cit. const. 54, et const. Magnæ nobis 51 p. 247 t. 2. Confer etiam eundem Benedictum XIV. de Synod. diœces. l. 6 c. 5, 6 et 7, ubi de matrimoniis, quæ inter catholicos, et hæreticos, quæque inter hæreticos contrahuntur, late disseritur.

(4) Can. 8 et 11 c. 35 q. 4. Concilium Trident. sess. 24 de Reform. matr. c. 10. Vide etiam Fulgentium Ferrandum in Breviar. canon. n. 210, et Cresconium in Breviar. canon. c. 188; utrumque apud Pithœum Cod. canon. Eccles. Roman. p. 515 et 522. Multiplex autem erat olim hoc tempus, quo publicas, ac solemnes nuptias inire non licebat, uti patet ex can. 10 caus. et q. cit., quem canonem Gratianus tribuit Concilio Salegunstadiensi can. 5 apud Labbæum t. 11 col. 1431 ed. Ven. Sed nunc à Concilio Tridentino ita, uti diximus, aretatum est. Hoc autem tempore tantum publicas, ac solemnes nuptias vetitas, non item vetitum esse matrimonium, quod sine solemnitate conjungitur, omnes plerique sentiunt. Quare non datur solemnis benedictio, neque item celebratur missa pro sponso, et sponsa, in qua eadem benedictio tribuitur, neque sponsa solemniter in viri domum traditur, neque demum cæteræ solemnitates peraguntur. Confer Cabassutum jur. canon. theor. et prax. l. 5 c. 20 n. 8; et Benedictum XIV. Instit. eccles. 80 num. 3 seq. —* V. Syn. Illerd. cap. 5 n. *Fragn.*; And. Albalat. Syn. Valent. an. 1255 Const. *de Matr.*; leg. 18 tit. 2 *Partitæ IV*; Syn. Arand. ad Durium, can. 16.*

(5) Summus Pontifex, cum matrimonium vetat, etiam clausulas adjungere potest, per quas irritum fiat, si contrahatur: cap. 4 de Spons. duor. Episcopi, et Parochi interdictum tantum impediens impedimentum inducit, donec in latens malum, et impedimentum inquiritur.

(6) Cap. ult. de Clandest. desponsat. cap. 1 et 3 de Matrim. contract. contr. interdict. eccles.

SECTIO XI.

DE DIVORTIIS.

149. QUID DIVORTIUM, ET REPUDIUM?—150. QUOMODO SOLVATUR MATRIMONIUM CONSUMMATUM?—151. QUOMODO RATUM?—152. ET 153. QUIBUS DE CAUSIS TORI SEPARATIO FIAT?—154. ET 155. QUOMODO, ET QUIBUS SOLEMNITATIBUS EXPEDIENDA SIT?

149.

MATRIMONIUM interdum solvi contingit, idque duobus modis, vel quoad ipsum vinculum, quo conjuges obstricti tenentur, vel tantum quoad torum, et mutuam habitationem. Jure Romano ipsa vinculi solutio divortium dicitur, et hoc facit potestatem novas ineundi nuptias, cum primæ solvantur. Differt divortium à repudio, quod hoc et in uxorem, et in sponsam cadit, illud tantum in uxorem; quoniam non recte dicitur sponsa divertere, cum divortium ex eo dicatur, quod in diversas partes eunt, qui discedunt (1). Jure Canonico et ipsa vinculi nuptialis solutio, et separatio tori, atque habitationis, quæ fit, integro vinculo, divortium appellatur.

(1) Leg. 101 ff. de Verb. signific. Consule Philippum Vicat Vocabular. jur. verb. Divortium.

150. Nuptiale vinculum difficilius solvitur, si consummatum, facilius, si nondum consummatum matrimonium sit. Consummati matrimonii vinculum solvit mors naturalis conjugis, quo vita functo alias nuptias inire licet (1), et conversio conjugis infidelis; si nimirum alter ahuc infidelis sit, atque ab illo discedat, aut ejus mora injuriam religionis afferat, ac peccandi occasionem præbeat (2). Quod si conjugi, qui Christi fidem amplexus est, molestus non sit infidelis, divortium fidei non conceditur, ut nimirum alter alterius salutem procuret. Separato autem conjugio per Christianam Religionem ab altero susceptam, si deinceps etiam infidelis Christianus fiat, antequam alter novas nuptias conciliet, matrimonium redintegratur (3). Verum matrimonii vinculum non solvitur, si duo fideles conjugio juncti sint, atque alter eorum à fide discedat (4).

(1) Apostolus I. ad Corinth. VII. 39. Non defuerunt hæretici Montanistæ, atque alii, qui contra Ecclesiæ doctrinam, secundas nuptias vetitas dixerunt. Confer Juvenium de Sacram. diss. 10 q. 4 cap. 1 art. 2.

(N. S. Secundas Nuptias Ecclesia nunquam improbat, et quidem ex Apostoli doctrina: I Corinth. 7 v. 39, et ad Rom. 7 v. 2. Attamen non defuere hæretici, qui secundas nuptias damnarent, uti Montanistæ: qua de re Tertullianus de Monogamia Cap. 1 Catholicos per sarcasum psychicos, hoc est *carnales, et incontinentiæ deditos* adpellat. Novatiani quoque eandem hæresim amplexati sunt, uti constat et Syn. Nicæna, quæ *Can. 8 Catharos*, sive Novatianos ea conditione recipiendos decrevit; scilicet *præ omnibus eos scriptis convenit profiteri, quod Catholicæ, et Apostolicæ Ecclesiæ Dogmata suscipiant, et sequantur; id est, et bigamis se communicare, et his, qui in persecutione prolapsi sunt.*

Legibus Romanorum olim vetitum mulieri intra annum luctus secundo nubere; atquæ adeo mulieres hanc legem infringentes infamia notabantur, nec levibus multabantur pœnis; *Leg. 1 et 2 Cod. de Secund. Nupt.* Porro jure Decretalium mulier intra annum luctus nubens, nulli pœnæ sit obnoxia, neque ullam infamiæ notam contrahit: *Cap. 4 de Secund. Nupt.* Id quod pro Hispania nostra confirmavit Henricus III Castellæ Rex, *Leg. 4 Tit. 2 Lib. 10 Novis. Compil.* — (* V. cod. pæn. novis. art. 400. *)

Negandum tamen non est, Ecclesiam secundas, ac potiori jure posteriores nuptias, nunquam non agnovisse tanquam incontinentiæ speciẽm præferentes, ipsosque nuptias iterantes eo nomine haud parum suspectos. Quinimo Patres nonnulli, præsertim Græci, opprobriosis quibusdam titulis trigamiam, posterioresque nuptias donarunt; uti speciosi adulterii, honestæ fornicationis, vitæ porcinæ etc. Athenagoras *Legat. pro Christ.*; Auctor operis imperfecti in *Matth. Hom. 32*; Nazianzenus *Orat. 51 cap. 5*. Tum Concilia, sancitis Canonibus, publicam nuptias iterantibus pœnitentiam infligere: uti Neocæsareense *Can. 3*. Quæ pœna licet sequitis temporibus ablata sit, adhuc tamen Ecclesia ostendit non æque primas, ac secundas, ultioresque nuptias sibi probari; dum illas duntaxat, non autem has à Sacerdote speciatim benedici jubet: *Cap. 5 de Secund. Nupt.* Tum Alexander III, *ibid. Cap. 1* Capellanum, qui benedictionem secundis nuptiis impenderat, ab officio, beneficioque suspensum, cum litterarum Episcopatum testimonio, ad Sedem Apostolicam destinari præcepit. Id confirmavit Conc. Viennense, et Syn. Prov. Salmant. an. 1555 *Cap. 41*, ex eo quod Sacramentum hujusmodi iterare non liceat. Hæc quidem pœna, et ad Sedem Apostolicam remissio, hodie in usu non est; passim tamen recentiores libri Rituales secundis nuptiis benedictionem haud impertiendam præscribunt: *Rituale Romanum de Sacram. Matrim.* Sed uniuscujusque loci consuetudo servanda est.

Quibusdam tamen spectatissimi nominis virorum viduis, Hispaniarum Ecclesia secundas nuptias prohibere decrevit, ea fortassis de causa, ut honestam præcedentis mariti memoriam illasam servarent. Syn. Tolet. I *Can. 18* Episcoporum, Presbyterorum, et Diaconorum viduas, continentes perseverare jussit, sub pœnâ excommunicationis, ad extremum usque vitæ tempus, ita ut bigamiæ legem à viris ad uxores transtulerint. Syn. Tolet. XIII, *Can. 5*, Regum etiam viduis tetam alterius conjugii spem ademit. *Quis enim, ait, æquanimiter ferat, defuncti Regis conjugem etiam Successoris alieno postmodum connubio uti?... Quid ergo si moriuntur Principes, numquid inhonorandas relinquunt sui corporis partes?* Syn. Cæsaraugust. III, an. 691 *Can. 5*, prædictam Toletanæ Sanctionem confirmat; qui

etiam et in Cœnobio Virginum mancipandam esse censuit Regis Viduam, ut *intra claustra Monasterii jugi sedulitate persistens, atque Sanctimoniali vitam peragens, de Regno temporali... ad Regnum æternitatis mereatur pervenire*).

(2) Apostolus I. ad Corinth. VII. 15 et seq. can. 4 et seq. cap. 20 qu. 4 cap. 7 de Divort. Monendus est autem conjux infidelis, num et ipse Christi Religionem amplecti velit, antequam hoc matrimonium dissolutum habeatur. Consule, qui ea de re copiose disputat, Benedictum XIV, de Synod. diœces. l. 15 cap. 21 n. 2 et seq.

(5) Cap. 8 de Divort.

(4) Cap. 7 cod.

151. Ratum matrimonium, præter alterius obitum, et infidelis conjugis conversionem, solvitur etiam auctoritate Summi Pontificis; qui ea tamen uti non solet, nisi causa cognita (1); et Religionis professione. Nam ut conjuges de meliori proposito deliberent, postquam matrimonium contraxerunt, non eo statim uti coguntur, sed habent duos menses, à quo temporis intervallo si eorum alter Religionem ingrediatur, in eaque professionem emittat, ita solvitur matrimonium, ut conjugi relicto suo lubitu liceat alias nuptias conciliare (2).

(1) Confer Benedictum XIV l. c. n. 4, et vide etiam ipsius Constitutionem Dei miseratione 55 § 15 tit. 4 ejus Bullar. p. 52 cit. ed., ubi declaratur, quomodo, et quo ritu matrimonium ratum à Sede Apostolica dissolvatur.

(2) Cap. 2, 7, 14 de Convers. conjug. Concilium Tridentinum sess. 24 can. 6 de Matrim. Tridentinum hunc canonem, et Pontificias illas leges, quibus statutum est, matrimonium ratum, non consummatum, dirimi per solemnem Religionis professionem, carpere ausus est Petrus Suavis, sive Paulus Sarpus, aut Marcus Antonius de Dominis, quisquis sit auctor historiæ Concilii Tridentini. Sed omnia hujus scriptoris commenta, et sophismata, præter cæteros, solide, graviterque refutavit Carolus Blaschus Diatrib. 4 pag. 205 seq. Vide etiam Tournelyum Prælect. theolog. de Sacram. matrim. q. 5 art. 2.—* Ad rem est lex 3 tit. 4 Partitæ IV.*

152. Tori, seu habitationis separatio minore quoque habet difficultatem; quoniam et mutuo consensu conjugum, et altero invito fieri potest. Mutuo consensu fit, cum uterque conjux castitatem vovet, aut approbatam Religionem proficitur (1). Altero autem invito plures sunt divortii causæ; nimirum si alter conjugum in hæresim, aut in idolatriam prolabatur (2); si ea conjunctio peccatum parere, aut disjunctio emendationem afferre possit (3); si gravem in uxorem sævitiā maritus adhibeat (4); si alter conjugum adulterium, aut infandæ veneris scelus commiserit (5).

(1) Cap. 4 et 4 de Convers. conjug. Qua in re illud decet animadvertere,

non cogi uxorem religiosam professionem emittere, cum in ea ætate est, ut sine suspicione in communi hominum societate versari possit, modo extra religionem castitatem voveat; cogi autem omnino, cum florens ætas facit huic suspicioni locum.

(2) Cap. 2, 6, 7 de Divort. can. 5 cap. 23 q. 1.

(3) Cap. 2 de Divort. cap. 5 de Adulter.

(4) Cap. 8 et 15 de Restit. spoliat. can. 6 cap. 51 q. 1 Verum si maritus caveat de non vexanda uxore, neque tanta sit ejus sævitiā, ut satis caveri posse videatur, eam ob causam tori separatio non conceditur.

(5) Quin debet maritus uxorem adulteram, nisi pœnitentiam egerit, ab se remove; can. 4 et 6 c. 52 q. 1; sed post actam pœnitentiam eam recipere potest; can. 7 eod. cap. 5 de Adulter. Vide etiam Hermam Pastorem l. 2 Mandat. 4 apud Cotelierium PP. Apostolic. tit. 4 p. 87 ed. Amstelæd. 1724.

(N. S. Matrimonium æque jure naturæ, ac Divino individuum, probat ipsa Matrimonii divina institutio. Scilicet mulier, ex costa viri condita, ipsi viro ea ratione in adjutorium data est, ut *duo essent in carne una*; hoc est, arcissima, et perpetua conjuncti necessitudine: *Genes. II. v. 24*. Attamen, æque apud Gentes, ac apud Hebræos divortia recepta sunt. Apud Gentes quidem, ex morum corruptela; apud Hebræos vero, quod Deus eorum pervicaciam dissimularit: unde Hebræis divortia permessa quidem, seu potius tolerata; haud vero concessa. Tandem Christo Domino reservatum erat conjugium ad pristinam integritatem, ac sanctitatem restituere. *Quod Deus conjunxit, homo non separet... Moyses, ad duritiam cordis vestri, permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur; et qui dimissam duxerit, mœchatur*: Matth. XIX, v. 8, et 9.

Quod vero *ibid.* Christus addat: *Nisi ob fornicationem*: hinc gravis inter antiquos Patres exarsit controversia, quidnam *fornicationis* nomine intelligendum; aliis quodcumque enorme mulieris crimen interpretantibus, uti non adulterium modo, verum et homicidium, veneficium etc. ita Origenes *Hom. 7 in Matth.* aliique apud Augustinum *Retractat. Lib. 1 cap. 49*; aliis contra Evangelii verbis litteralem, puram, putamque significationem adfigentibus: scilicet *fornicationis* vocabulum non nisi veram, carnalemque fornicationem, sive adulterium efferre. Profecto altera isthæ interpretatio magis videtur fuisse apud Patres, veteresque Interpretes recepta. Et sane apud Hispanos Patres non alia fuisse videtur opinio, ut evincitur ex Syn. Tolet. XII *Can. 8*, his verbis: « Præceptum Domini est, ut, excepta causa fornicationis, uxor à viro dimitti non debeat. Et ideo, quicumque, citra culpam criminis prædicti, uxorem suam quacumque occasione reliquerit, quia quos Deus jungit, ille separare disposuit, tandiu ab Ecclesiastica communione privatus, et à cœtu omnium Christianorum maneat, quamdiu et ad societatem relictæ conjugis redeat, et partem sui corporis honesta lege conjugii sinceriter amplectatur, et foveat. »

Jam vero gravior inde exstitit quæstio: scilicet, num inducto causa adulterii, aliæque legitima divortio, novas inire nuptias integrum conjugibus, vel saltem viro haberetur? Nonnulli quidem ex antiquis Patribus, uti Laetantius *Divin. Instit. 6 25*, Epiphanius *Hæres. 59 n. 4*, Basilius *Can. 9 ad Amphilocheum*, tum et Concilia quædam, præsertim Gallicana, uti Compendiense *Can. 19 Caus 52 Q. 7*, Vermeriense *ibid. Can. 24*, Capitularia Regum Francorum V, 19, in eam videntur abiisse sententiam, scilicet, per adulterium ipsum conjugii vinculum prorsus abrumpi, novasque contrahere

nuptias licere. Christiani quoque Principes suis legibus plures constituerunt, tanquam legitimas repudii causas: uti non adulterium modo, homicidium, veneficium, verum et sepulchrorum violationem, monachatum, captivitatem ultra quinquennium etc. Porro has Imperatorias leges, ubi ex levioribus causis repudia concedunt, Evangelio satis evidenter adversari, nemo non videt. Fortasse Principes ad evitandos tristes eventus, hujusmodi divortia tolerarunt.

At opposita sententia communior videtur fuisse in Ecclesia, atque adeo perpetua traditione custodita. Profecto Origenes *ibid.* docet, contra Scripturæ sensum agere, qui nuptias post divortium concedunt. Idem tradunt Synod. Illiberit. *Can. 9*, per hæc verba: *Fidelis sœmina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, et alterum duxerit, non prius accipiat Communionem, quam is quem reliquit de sæculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit.* Hieron. *Epist. 50, 147*, Innocentius I. *Epist. ad Ezuperium cap. 6*, Concilium Milevit. *Can. 17*, Augustinus de bono Conjugali *Cap. 7, et alibi*. Quinimmo Augustinus totus in eo est, ut ostendat, et quidem rationibus, tum è Sacris Litteris, tum ob mysterium unitatis Christum inter, et Ecclesiam quæ in Conjugio elucet, individuum Matrimonii societatem nullo pacto posse adulterio dissolvi. Eandem doctrinam pleraque Concilia probarunt, et Leges civiles, scilicet *Lex. 5 Tit. 2 Lib. 5 For. Jud.*, atque sequentis temporibus recepta evasit Latinæ Ecclesiæ sententia. Unde Conc. Trident. *Sess. 24 de Sacram. Matrim. Can. 7*, in hunc modum decrevit: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, quum docuit, et docet, juxta evangelicam, et apostolicam doctrinam, propter adulterium, alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi: et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere: mæcharique eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit; et eam, quæ dimisso adultero, alii nupsit: anathema sit.* Porro isthoc Canone Latinæ Ecclesiæ doctrina, tanquam Fidei Dogma sancita non est; quod Patres, Venetis Legatis intercedentibus, præstitisse, ne Orientales Ecclesiæ (quæ antiquum adhuc servant institutum concedendi propter adulterium, aliasque causas divortia, et novas nuptias) ea definitione offenderentur, auctor est Pallavicinus *Hist. Conc. Trident. Lib. 22 cap. 4. V. Syn. Prov. Valent. an. 1565. Sess. 2 tit. 2 cap. 28*).

153. Verum propter adulterium separatio non permittitur, si mulier invita fuerit compressa (1); aut vir deceptus, quod aliam mulierem, uxorem putaverit (2); vel si uterque conjux ejusdem criminis reus sit (3); vel si vir aut opera, aut hortatu causa adulterii fuerit (4), vel si crimen remisit uxori, cum qua concubuerit, licet ejus culpam non ignoraret (5).

(1) Can. 5 c. 52 q. 5.

(2) Can. 6 c. 54 qu. 1, ibique Glossa.

(3) Cap. 6 et 7 de Adulter.

(4) Cap. 6 de Eo qui cognov. consanguin. uxor.

(5) Can. 4 c. 52 q. 1.

154. Quæunque autem fuerit causa, non proprio arbitrio,

sed re primum diligenter cognita, et ecclesiastici judicis sententia, conjuges separantur (1). Quod faciendum in primis est, cum agitur de vinculo matrimonii, quod non facile, nec temere dirimendum est. Quare ob impedimentum dirimens matrimonium solum haberi non potest, nisi primum ea de re sedulo quæsierit judex ecclesiasticus (2), atque edita sententia solum declaraverit.

(1) Confer Benedictum XIV, de Synod. diœc. l. 9 c. 9 n. 4.

(2) Concil. Tridentinum sess. 24 c. 20 de Reform. matrimoniales causas Episcopi judicio commisit, Prælati inferioribus generatim exclusis. Hinc Benedictus XIV. causas matrimoniales eorum, qui subsunt capitulo Veronensi, non ab ipso capitulo, sed ab Episcopo Veronensi judicandas esse decrevit in constit. Regis Pacifici 59 §. 29 t. 4 Bullarii sui p. 285 ed. Rom. seu Ven. 1758; quemadmodum et similes causas non ab Abbate Cryptæ Ferratæ loci Ordinario, sed ab Episcopo Tusculano cognosci voluit in constit. Inter multa 55 §. Tertium t. 2 p. 170.

155. Quod judicium certo ritu expediendum est, ne quid in re gravissima inconsiderate, ac negligenter fiat. Nimirum in omnibus his controversiis publicus matrimonii Defensor esse debet, sive uterque conjux, sive alter tantum solutionem postulet, eoque citato gerenda sunt omnia, ut judicium valeat. Si judex ratum firmum habendum esse definiverit matrimonium, neque quis ab ea sententia appellaverit, etiam matrimonii Defensor abstinere se à judicii progressu debet; verumtamen ejus est provocare ad judicem superiorem, cum sententia contra vim matrimonii lata est. Altera sententia si matrimonium similiter irritum declaretur, necesse non est longiori judicio experiri, et tunc eo finito conjuges, qui interim, dum fervebat judicium, novas nuptias inire prohibebantur, ad eas transire libere possunt. Semper tamen integrum est, etiam postquam duabus sententiis infirmatum est matrimonium, redintegrare judicium, quoniam hæc sententiæ vim nunquam accipiunt rei judicatæ (1).

(1) Cuncta hæc, quæ pertinent ad cognoscendas causas matrimoniales, earumque judicia expedienda, accurate, lateque explicantur à Benedicto XIV. in constit. Dei miseratione 25 t. 1 ejus Bullarii p. 49 ed. Romæ seu Ven. 1752; quam constitutionem ipse Benedictus memorat in constit. Si datam 47 t. 2 Bullarii p. 236, et in constit. Etsi matrimonialis 51 t. 4 p. 213.